

LV. évfolyam 41. szám, 2011. október 14.

Tetszik

14E

40

Bejelentkezés

E-mail:

Jelszó:

Előfizetés

Regisztráció

[Publicisztika](#)

[Feuilleton](#)

[Próza](#)

[Interjú](#)

[Vers](#)

[Visszhang](#)

[Könyvkritika](#)

[Páratlan oldal](#)

dr. Alexin Zoltán

[a szerző további cikkei](#)

MEGSZÜNTETÉSRE VÁRÓ ÜGYEIM AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG ELŐTT

LV. évfolyam 41. szám, 2011. október 14.

 [nyomtatható verzió](#) [hír küldése](#)

Ajánlom

3

 SHARE

Az *ÉS* 2011. évi 38. számában jelent meg Majtényi László és Szabó Máté Dániel írása az Alkotmánybíróság hatáskörének tervezett változásáról (lásd [A kettes számú felelős - avagy az Alkotmánybíróság betlije](#), szept. 23.). A tervek szerint - német mintára és nemzetközi szakértők ajánlása ellenére - megszűnik az absztrakt indítvány lehetősége, tehát magyar állampolgár nem kérdőjelezheti meg egy jogszabály alkotmányosságát anélkül, hogy személyesen ne lenne abban érintett. A két szerző szomorúan konstatálja, hogy a médiatörvény ügyében beadott indítványuk a szemétkosárban fogja végezni - hiszen a kiszivárgott új alkotmánybíróságról szóló törvény tervezete szerint a folyamatban lévő és még ítélettel le nem zárt ügyek 2012. január elején automatikusan megszűnnek. Igaz, van lehetőség arra, hogy a megszűnésre ítélt indítványok szerzői igazolják a személyes érintettségüket három hónapon belül, és hivatkozzanak alapjogaik sérelmére, továbbá arra, hogy a létező jogorvoslati lehetőségeiket a magyar jogi fórumokon már mind kimerítették. Ezzel elvben megmenthetik az ügyeiket. Egy ilyen igazolás összeállítására és sikeres benyújtására nagyon kis esély van.

A személyes érintettség megkövetelése tovább növeli a leginkább jogfosztottak kiszolgáltatottságát. Akik

eddig sem pereltek, hanem csendben túrták jogaik megsértését, nem vállaltak fel kilátástalan szélmalomharcot a széteső jogállam ellenében költséget és fáradságot nem kímélve, azok érdekében vajon ezután ki fog szót emelni, ki védheti meg őket? Az önkéntes jogvédő szervezeteknek ezentúl pereket kell majd vállalniuk, meg kell győzniük az elesetteket, hogy ez a módja annak, hogy egy évtized távlatában a sorsuk majd jobbra fordulhasson. Más oldalról a személyes érintettség megkövetelése csökkenti az ügyszámot, és a parttalan, obstruktív indítványok benyújtását akadályozza. A napvilágra került statisztikai adatok szerint mintegy ezerhatszáz indítvány vár elbírálásra, ami nem tekinthető túlságosan soknak. Az ügyek számát tekintve nem érzem úgy, hogy a társadalom visszaélne az absztrakt indítványozás lehetőségével. Ezt a hátralékot nyolc-tíz év alatt halmozta fel az Ab, sokuk már okafogyottá vált, mivel közben a hivatkozott jogszabály megszűnt vagy jelentősen megváltozott. Összehasonlításképp jegyzem meg, hogy az adatvédelmi biztos hivatalához évente több mint nyolcezer ügyben érkezik megkeresés.

Személy szerint tizenkét folyamatban lévő ügyem van az Ab előtt. Ezek egyike alkotmányjogi panasz - ez talán nem fog megszűnni; a többi tizenegy ügy azonban valószínűleg igen. Az indítványokat személyes adatok védelmével kapcsolatosan nyújtottam be - azon belül is egészségügyi adatok kezelése tárgyában. A legrégebbit 2006-ban nyújtottam be, a legfrissebbet 2011 augusztusában.

Magyarországnak alapvető problémái vannak a személyes adatok védelme alapjoggal kapcsolatban. Egyszerűen nem tudja, hogy hogyan kezelje, egyáltalán mi annak a tartalma. Általában az alapjogok gyakorlásába az állam csak kivételesen avatkozik be, amikor pedig ezt megteszi, akkor az állampolgár megvédheti magát, van tiltakozási, fellebbezési joga, sőt bírósághoz is fordulhat a jogai megvédése érdekében. Ez szerepel az Ab híres, 15/1991. számú határozatában leírva, ugyanakkor, amit most látunk magunk előtt, az ennek teljes tagadása. Az állam nem kivételesen, hanem éppenséggel állandóan beavatkozik az állampolgár adatvédelemhez fűződő jogába. Jelenleg több mint nyolcszáz hatályban lévő törvény és rendelet ír elő kényszer adatkezelést a fellebbezés és tiltakozás (van három-négy kivétel) esélye, felvilágosítás és jogorvoslati lehetőség nélkül. Ez egy tévút, amely az Európai Unióban példa nélküli információs túlhatalmat eredményezett, mindegyféle civil kontroll megszűnését. Az Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság megalapítása és elnökeinek jogállása csak tovább fokozza a társadalom egyébként is szinte korlátlan kiszolgáltatottságát az elnyomó állammal szemben.

Az állampolgárok adatvédelmi jogainak védelmét az sem segíti elő, hogy az Alaptörvényből kimaradt az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) 8. cikkére utalás - ami korlátozná az állam információs hatalmát az állampolgárok felett. Bár ennek felvételét több szakember - közöttük én is - javasoltam. Tekintve, hogy a javaslatához indoklást is fűztem - úgy vélem, a 8. cikk kihagyása tudatos és szándékos

volt. Az alaptörvényből ugyancsak kimaradt az Alapjogi Charta egészségügyi önrendelkezésről szóló cikke is - magyarul a saját test és személyes egészségügyi adat sem kapott alkotmányos védelmet. Amennyiben ilyen komoly gondok vannak a magyar adatvédelmi szabályozással, és ez ellen csak nemzetközi emberi jogi dokumentumok hozhatók fel, hiszen az alaptörvény elemi védelmet sem biztosít, akkor hogyan várható el, hogy egy egyszerű állampolgár eljusson Stras-bourg-ba, az Emberi Jogok Európai Bíróságához, megtéve a kötelező köröket, hogy itt Magyarországon egy jogerős ítéletet kapjon a kezébe? Nagyon nehezen. A megdöbbentő az, hogy a magyar jogrendszer görcsösen ragaszkodik egy korábbi elképzeléshez, nem ismeri fel annak tarthatatlanságát. Tulajdonképpen nem is érti a jogász szakma, hogy mi itt a probléma. Az adatvédelmi törvény önmaga ellentmondása - hiszen az információs önrendelkezést úgy kívánja megvalósítani, hogy minden egyes közérdekű adatkezelés megvalósítását jogszabályhoz (törvényhez) köti. Nem mondhatnánk, hogy az állam visszafogja magát ebben a tekintetben, mivel évente átlag hatvan új kötelező adatkezelést vezet be: új országos adatbázisokat állít fel, vagy meglevőket kapcsol össze újabb és újabb célok érdekében. A törvénnyel történő megvalósítás azonnal elvágja mindenféle jogorvoslat, tiltakozás vagy fellebbezés lehetőségét. Természetesen adatvédelmi tájékoztatást sem adnak ezekről. Ez nem védelem, hanem információs önkény. Gondoljunk csak a magánnyugdíjpénztárak személyes adatvagyonának államosítására, a pozitív adólistára vagy az Országos Egészségpénztár adatbázisának megnyitására a háziorvosok számára. A féktelen állami adatkoncentráció ellen eddig fel lehetett lépni szakemberek által benyújtott absztrakt indítványokkal, mivel ilyenek elkészítéséhez komoly háttérismeretek - pl. EJEB-ítéletek, nemzetközi egyezmények, az Ab korábbi ítéletei - kellenek, amelyeknek nincs a birtokában egy egyszerű állampolgár.

Ha az adatvédelem magyar szabályozását a gyülekezési jog gyakorlására vetítenénk, akkor az olyan lenne, mintha minden egyes demonstráció megtartását külön jogszabály rendelné el. Tehát törvény vagy rendelet szólna arról, hogy például a Fidesz, egy másik, hogy az MSZP hol mikor és milyen célból tarthat demonstrációt, rendezvényt. Ha ez így történne, akkor addig nem lehetne megtartani egy rendezvényt, amíg a jogszabály nem lép hatályba, illetve, ha a rendezvény megtartását jogszabály írja elő (ahogyan az adatvédelem esetén van), akkor az kizárja az ellentmondás, a jogorvoslat lehetőségét. Tehát egy másik szervezet vagy az ott lakók nem fordulhatnak bírósághoz sem, ha a rendezvény sértené az érdekeiket. Jellemző példa a társasházi kamerás megfigyelés ügye: amíg a társasház lakói általában minden kis súlyú ügyben polgári bírósághoz fordulhatnak (csendháborítás, fűletaposás, locsolás, szemetelés...), vitathatják a lakóközösség szavazással elfogadott határozatát, amely rájuk nézve sérelmes - addig a lépcsőházban a kamera elhelyezése ellen nem léphetnek fel, mert azt egy törvény teszi lehetővé, egyúttal megfellebbezhetetlenné.

Visszakanyarodva az Ab 15/1991. számú határozatához, abban az állt, hogy az állam - mint más szokásos alapjog esetén is - csak kivételesen avatkozhat be a társadalom szereplőinek egymással kapcsolatos ügyeibe. Ezért rendes európai kultúrállam a személyes adatok védelmének jogába sem avatkozik be. A normális hozzáállás az, hogy amikor csak lehet, az állam nem rendel el kényszer-adatkezelést. Ezt pontosan azért teszi, hogy a jogalanyok megvédhessék magukat, tiltakozhassanak, perelhessenek, ha akarnak. Egyébként pedig egyenrangú felek, kölcsönös és kiegyensúlyozott érdekei vezérlik a folyamatokat. A peres ügyekben a bíró a felek érdekeit mérlegeli, és ennek alapján dönt. A perben egyenlő felek vesznek részt, nem pedig jogszabállyal privilegizált adatkezelők és láncra vert rabszolgák érintettek. A magyar adatvédelmi biztos tevékenysége nem hasonlítható össze francia, angol vagy német kollégájával, mert utóbbiak, a jogilag nem kötelező adatkezelésekbe (tehát szinte mindig) hatékonyan be tudnak avatkozni, érdemben felléphetnek például egy közüzemi szolgáltatóval szemben. A magyar valóság ehhez képest kietlen pusztaság, mivel itt a gázművek, az elektromos művek, a vízművek stb. adatkezelését is törvény rendeli el. Még a vasúti bérlethez kapcsolódó adatkezelést is törvény szabályozza (értsd teszi kötelezővé). A magyar adatvédelmi biztost köti a törvény, ellene semmit sem tehet.

Az egészségügyi adatok védelmének fenti megközelítése rendkívül disszonáns és megalázó. Az egészségügyi adatok kezelését Magyarországon törvény teszi kötelezővé harminc-negyven különböző célból tájékoztatás, fellebbezés, tiltakozás, jogorvoslat nélkül. A vonatkozó törvényt a parlament huszonnyolcszor módosította eddig. Kétszer az Ab határozata miatt a páciensek jogainak védelmében, huszonhatszor pedig a páciensek alapvető jogainak egy újabb korlátozása érdekében. Elfogadása óta temérdek új országos adatbázis jött létre, a törvény fokozatosan lehetővé tette ezek összekapcsolását, a megőrzési idő meghosszabbítását és egyre újabb célokból történő felhasználását. Nesze neked, orvosi titoktartás! Az adatbázisok általában nem állnak adatvédelmi felügyelet alatt, egy-kettő kivételével nincs etikai felügyelet sem, az adatok feldolgozása ellenőrizhetetlen, semmilyen független kontroll nincs a működésükkel kapcsolatban, a megőrzési idő sokszor korlátlan, a kezelt adatok körét a jogszabály nem korlátozza (éppen ellenkezőleg, szándékosan korlátlan adatkezelést alapít).

Ezzel szemben, az EU-tagállamok, tudatában az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkében előírt követelménynek - az egészségügyi adatok kezelését, megőrzését és továbbítását nem kényszerintézkedéssel valósítják meg, hanem lehetővé teszik. Ez alól csak a bűnmegelőzés nyomozás, igazságszolgáltatás vagy járványveszély megelőzése (közegészségügy) a kivétel, ezekben az esetekben törvény előírhatja az adatkezelést összhangban a 8. cikk tartalmával. Rendes európai jogállamban az egészségbiztosítás által finanszírozott ellátás sem kényszerintézkedés, hanem lehetőség, amivel élhet az,

aki szeretne. Egy ilyen államban természetesen az adatkezelés előtt kapok felvilágosítást, az adatkezelésbe beleegyezhetek, tiltakozhatok, fellebbezhetek, korlátlanul fordulhatok az adatvédelmi hatósághoz, bírósághoz.

A januártól életbe lépő új adatvédelmi törvény kötelező adatkezelés előtt már nem követel meg előzetes tájékoztatást - elegendő csak egy törvény számát kitenni a honlapra, és ezzel az adatkezelő a kötelezettségét letudta. Az adatvédelmi szakirodalomban régóta szerepel az az elvárás, hogy a személyes adatok kezelésének tisztességesnek kell lennie. Ez benne van az új magyar adatvédelmi törvényben is. A tisztességességet az 1970-es évek óta folyamatosan az előzetes és az érintettek jogait tisztán, érthetően tartalmazó tájékoztatásként definiálják a szakemberek, például az Európai Bizottság adatvédelmi munkacsoportja. Januártól a teljes állami adminisztráció adatkezelése átláthatatlan lesz, tájékoztatás nélkül fog működni, és ember legyen a talpán, aki magáévá teszi a rá vonatkozó összes adatvédelemmel foglalkozó jogszabályt. Az adatvédelmi biztos 2010-ben egy mintegy húsz szakértőből álló munkacsoporttal próbálta meg áttekinteni a hatályos adatvédelmi joganyagot egy könyvben, azonban csak a legnagyobb és legtöbb személyt érintő jogszabályokig jutottak. Csak az egészségügyben négy-öt törvény és másik húsz rendelet tartalmaz adatkezeléseket. Számos esetben a felhatalmazás teljesen általános: „szükséges adatokat”, „egészségügyi adatait” XY hatóság a szükséges ideig kezelheti. Ebből az érintettek semmit sem tudnak meg a megvalósuló tényleges adatkezelésről.

Ab-indítványaimban a következő jelenségek ellen léptem fel: az egészségügyi intézmények feltétel nélküli felmentése a Nemzeti Adatvédelmi Nyilvántartásba történő regisztráció alól (861[B]2006), az egészségügyi rendszerben az adatkezelés elleni tiltakozás és fellebbezés jogának hiánya miatt mulasztásos alkotmányértés (1066[E]2007), a tájékoztatás és beleegyezés nélkül, kényszerintézkedésként végzett orvosi kutatás ellen (129[B]2008), a gyógyszertárak elektronikus adatkezelésének anomáliái miatt (1193[B]2008), az adatutak követhetőségére vonatkozó szabályozás hiánya miatt mulasztásos alkotmányértés (1249[E]2008), a háziorvosok vényjelentése miatt (53[B]2009), a jogorvoslat nélküli időszakos üzemorvosi kényszervizsgálat szabályozása miatt (800[B]2009), a betegregiszterek működésének szabályozása miatt, TEA, Rákregiszter, VRONy (1065[B]2009), az adatvédelmi törvény által minden esetben megkövetelt másik szektorális törvény megkövetelése ellen (997[B]2010), az orvosi titoktartás közérdekből történő megtörése ellen (134[B]2011), a vények extra vonalkódja és a támogatás nélküli gyógyszerek adatkezelése ellen (még nem kapott számot).

Az indítványokat nemcsak a januári megszűnés fenyegeti, hanem az is, hogy Magyarországon az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikke nem jogalkotási tényező, nem szerepelnek az Alaptörvényben, így semmilyen hatóság előtt nem hivatkozhatok rá, olyan, mintha nem is létezne. Az Ab 2011. augusztus 31-

én jutott döntésre egy 2004-ben benyújtott indítványom ügyében. Ítéletében teljesen rendben valónak találta, hogy az egészségügyi adatok védelmét úgy valósítják meg egy törvénnyel, hogy az érintettnek semmilyen lehetősége nincs megvédenie saját magát. Rendben levőnek találták, hogy a páciensek magánéletét az egészségügy érdekei szerint meg lehet törni, hogy az adatokon beleegyezés nélkül lehet kutatást végezni. Az Ab azt is kinyilvánította, hogy nincs jogom hivatkozni semmilyen nemzetközi egyezményre (római, ovideói, strasbourg-i egyezmények, Európai Bizottság R[97]5. számú ajánlására), az ilyen mondatokat az indoklásban nem kell figyelembe vennie.

Szívem szerint sajnálom, hogy elvesztegettem jó néhány évet az Ab ítéletére várva, bízva abban, hogy esetleg országon belül is el lehet érni a dolgok javulását. Mindenesetre a nyáron köteleességszegési eljárást kezdeményeztem a magyar állam ellen az Európai Bizottságnál, amelynek első adatgyűjtési fázisa már megindult. Pár napja elküldtem a Magyar Közlönyben nyilvánosságra hozott 67/2011. számú alkotmánybírósági határozatot is mellékletként. Az Európai Bizottsághoz minden EU-állampolgár fordulhat absztrakt indítvánnyal, amennyiben alapvető jogainak sérelmét véli felfedezni hazájában. A közeljövőben szándékomban áll Strasbourg-ban egy adatvédelemmel kapcsolatos próbapert is indítani.